

E tekintetben két társadalmi szervünknek a közreműködését kellene igényelnünk: a Magyar Történelmi Társulatét és a Hazafias Népfront Honismereti Albizottságát. Az előbbinél a Történelmi Társulat Országos Elnöksége, a Magyar Tudományos Akadémia illetékes szakosztályának és történettudományi intézményeinek, valamint regionális szervezeteinek; az utóbbinál pedig a megyei honismereti bizottságok közbejöttével a megye tudományos és közművelődési intézményeinek segítségével kellene e munkát elvégezni.

E nagy jelentőségű, egész hazai tudományos és közművelődési, merem hinni: politikai, társadalmi és gazdasági életünket is érintő felmérésnél feltétlenül szükséges e kiadványok *lajstromszerű* számbavétele. A lajstromokba az alábbi adatokat javasolom felvenni: 1. a kiadvány neve, 2. a kiadó neve, 3. a szerkesztő neve, 4. a szerzők neve, 5. a kiadvány jellege.

A lajstromok elkészülte után az Akadémia 2. osztályának felkérésével kiváló hazai történészek 8–10 oldalas bírálati jelentéseket készítenének a kiadványokról. E jelentéseket az Akadémia megküldené valamennyi kötet kiadójának megnyugtató tájékoztatás céljából. A jelentések elkészülte után *kerekasztal beszélgetésre* hívná meg a Magyar Történelmi Társulat a kiadványok szerzőit, szerkesztőit és kiadóit.

Az elkészített jelentések alapján, egy központi történész szakember fogná egybe referátumszerű és vitaindító előadásban a Magyar Történelmi Társulat és az Országos Honismereti Albizottság együttes konferenciájának napirendjén a mondanivalókat. A vitaanyagot és az ahhoz készült hozzászólásokat mind a *Századok*, mind pedig a *Honismeret* hasábjain közzé kellene tenni.

Fűrészné Molnár Anikó:

Az üzemtörténetírás helyzete, eredményei, tapasztalatai Komárom megyében

A Komárom megyei Tanács Művelődésügyi Osztálya és a Hazafias Népfront megyei Bizottsága támogatásával és irányításával működő Honismereti Bizottság egyik törekvése a megye helytörténeti kutatásának ösztönzése, elősegítése, a helytörténettel foglalkozó kutatók megismerése, összefogása.

A felszabadulás után 1958-ban jelent meg megyénkben először helytörténeti munka. A Tatabányai Városi Tanács Végrehajtó Bizottsága adta ki *Bárdos László István* Bányászszív és bányászokól c. tanulmányát, a tatabányai bányászok mozgalmairól. 1960-ban jelent meg — Tatabánya a szocialista fejlődés útján címmel — az első kötet folytatása, amely 1945–1960-ig tárgyalja Tatabánya történetét. A második kötet részben üzemtörténeti feldolgozás is. Csaknem 15 év elmúltával, a meginduló helytörténeti tanulmányok eredményeképp két kötetben megjelenhetett a Tatabánya története c. monográfia, szintén a városi tanács kiadásában. Kiegészítésként 1975-ben adták ki a Tatabányai kislexikont, amely szócikkekben tárgyalja a város üzemait. Tata város elkészült monográfiájának megjelenése a közeljövőben várható.

Nagy jelentőségűnek tartjuk a Komárom megyei Tanács V. B. Művelődésügyi Osztálya által megjelentett Új Forrás c. antológiát. Múltunk és Valóság rovata egy sor helytörténeti tanulmány megjelentetését tette lehetővé, a megyében megjelenő helytörténeti munkákról pedig kritikát, recenziót közöl.

Helytörténeti kiadványaink közül jelentős számú a pedagógusok, pártmunkások számára forrásul szolgáló dokumentumkiadvány, olvasókönyv, bibliográfia. Nagy segítséget nyújt az 1945 utáni korral foglalkozó kutatók számára a József Attila Megyei Könyvtár által kiadott, *Tapolcai Ernőné* által összeállított, háromkötetes Komárom megye a sajtóban c. munka, amely 1945—1970 között az országos és megyei lapokban megjelent újságcikkeket tartalmazza.

Egyenletlenséget tapasztalhatunk a munkásmozgalommal foglalkozó történeti munkák megjelentetésében és témájában: pl. a mozgalom kezdetei, vagy bizonyos szakágak története teljesen kidolgozatlan, a felszabadulás utáni időszak fejlődését egy-egy területen egészében bemutató munka kevés született. Kiemelkedő azonban az MSZMP Komárom megyei Bizottsága kiadásában megjelent Agrárfejlődés ipari környezetben c. nagy igényű mű. Üzemtörténettel foglalkozó feldolgozások bár szép számmal születtek, megéynk gazdag ipari szerkezetét és nagy múltú üzemünk számát tekintve az eddig elért eredményekkel nem lehetünk elégedettek. Két munkát emelek ki: a rendkívül nívós kivitelű Száz éves az Acsi Cukorgyár, valamint *Székely Lajos*: Az esztergomvidéki szénmedence bányászatának fejlődése című könyveket. A nagy múltú ipari üzemek mellett a szocialista mezőgazdasági nagyüzemek történetét is szívesen üdvözlénk.

Az üzemtörténettel foglalkozó feldolgozásokat ösztönzi a már említett Új Forrás antológia, valamint az 1975 óta rendszeresen meghirdetett — Komárom megye XVIII—XX. századi történetét kutató — helytörténeti pályázat. Ebben — az országos pályázathoz kapcsolódóan — feldolgozás és dokumentumgyűjtés is szerepel. A pályázatra eddig elsősorban a tatabányai bányászati történetre vonatkozó emléktárgyakat küldték be. Számos üzemből lelkes lokálpatrióták mentik az érdekesebb iratokat a selejteztől, feljegyzik a veteránok elbeszéléseit, tárgyi emlékeket is megőriznek. Szép törekvés ez, amelytől hasznos, értékes üzemi gyűjtemények kialakítását várhatjuk. Személyes tapasztalatom, hogy a szakmájukat, üzemüket szerető munkások nyerhetők meg leginkább múzeumbarátoknak. Kapcsolataik és helyismeretük a muzeológus számára nem nélkülözhető.

Komárom megye mind az öt városában működik múzeumbarát kör. A gyűjtőmunkát segítik s a múzeumbarátok számát növelik a nyári honismereti táborokban részt vevő középiskolás diákok, Réde, Tata, Esztergom után ez évben Oroszlány adott otthont a Megyei Honismereti Tábor negyven ifjú aktivistájának.¹

Ebben az évben a Tatabányai Városi Tanács V. B., a Tatabányai Szénbányák Vállalat Szakszervezeti Bizottsága, a Bányász KISZ-bizottság, valamint a Munkásmozgalmi és Ipartörténeti Múzeum — a magyar szénbányászat megindulásának 225. évfordulója alkalmából — pályázatot hirdetett bányászattörténeti emlékek gyűjtésére. Ezt különösen sürgeti a nagy múltú bányászati sorozatos megszűnése, a gyors technikai változás, amelynek következtében néhány év alatt eltűnnek a bányászati vonatkozású építészeti, műszaki, technológiai emlékek. A pályázatot két kategóriában — egyéni és csoportos — hirdették meg. A felhívás gondos, ízléses formája, s az értékes pályadíjak reméljük sokakban kedvet ébresztenek majd a részvételre. Az összegyűjtött bányászattörténeti emlékeket 1979-ben — a gyűjtők nevének feltüntetésével — kiállításon is bemutatjuk.

Végezetül a helytörténészek számára a még fórumot kínáló Honismereti Füzet-ről szeretnék pár szót szólni. A már megjelent füzetekbe eddig elsősorban néprajzi tárgyú feldolgozások, tanulmányok kerültek. Sajnos ebből az igazán hézagpótló fórumból eddig csak négy szám látott napvilágot, engedélyeztetés és anyagiak hiányában. Szerencsére a megjelenésre — más formában — ismét számíthatunk. A következő számok valamelyikében a pályázatokra beérkezett legszínvonalasabb üzemtörténeti munkák kapnak majd helyet. Ugyanakkor törekednünk kell az üzemekben is a szélesebb igény kialakítására és arra, hogy a szocialista brigádok szükségét érezzék üzemük története megismerésének, megírásának. Ennek az igénynek a kialakítása nélkülözhetetlen az ipari üzemek történetének megírásához. Annál is inkább, mert a Komárom megyei üzemtörténetírás még adós a megyét leginkább jellemző iparág, a szénbányászat történetének átfogó feldolgozásával.

1. A Komárom Megyei Honismereti Táborról bővebb beszámolót közlünk e szám 71. oldalán. (Szerk.)